

Jina.....

Nambari yako.....

Shule.....

Sahihi yako.....

Tarehe.....

102/2

KISWAHILI

LUGHA

KARATASI YA2

Julai/Agosti 2012

Saa 1 ³/₄

JARIBIO LA TATHMINI YA PAMOJA WILAYA ZA MBITA – SUBA – 2012
Hati ya Kuhitimu Kisomo cha Sekondari Kenya (K.C.S.E.)

102/2

KISWAHILI

LUGHA

KARATASI YA 2

Julai/Agosti 2012

Saa 1 ³/₄

MAAGIZO

- (a) Andika jina lako na nambari yako katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- (b) Weka sahihi yako na tarehe ya mtihani katika nafasi ulizoachiwa hapo juu.
- (c) Jibu maswali yote.
- (d) Andika majibu yako katika nafasi ulizoachiwa katika kijitabu hiki cha maswali.

KWA MATUMIZI YA MTAHINI PEKEE

SWALI	UPEO	ALAMA
1	15	
2	15	
3	40	
4	10	
JUMLA		

*Karatasi hii ina kurasa 12 zilizopigwa chapa
Watahiniwa wanastahiliku hakikisha kuwa maswali yote yako na hakuna yaliyoachwa*

1. UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma taarifa hii kisha ujibu maswali yanayofuata.

Kufikia miongo michache iliyopita, ujumbe ulisafirishwa kwa njia zilizochukua muda mrefu sana kufika. Kwa mfano, mtu alipotaka kupiga simu katika nchi jirani barani Afrika, ilimbidi kupitia kwa opareta katika nchi za Ulaya ndipo aunganishwe. Kupigia simu kutoka Gambia kwenda Senegal ilibidi kutumia opareta wa kule London na wa Paris, Ufaransa, na wa Senegal.

Leo hii kuna njia nyingi za mawasiliano zilizo bora, za kutegemewa na zinazofikisha ujumbe kwa kasi sana. Ujumbe ambao ungechukua muda mrefu kuufikisha, sasa unapelekwa kwa sekunde moja. Miongoni mwa njia hizi ni mdahilishi, simu tamba na tuama, faksi, satelaiti, mitandao ya wavuti, n.k. Hamna eneo sasa hivi hata liwe mbali vipi lisilofikika na aina hizi za mawasiliano.

Maendeleo haya ya mawasiliano yamechangia pakubwa sana kuufanya ulimwengu kuwa kijiji kimoja. Sasa kuna uhusiano wa karibu sana miongoni mwa mataifa duniani katika nyanja zote za maisha. Hali hii ndiyo inayoitwa utandawazi au utandaridhi. Utandawazi umeleta mabadiliko mengi maishani.

Mojawapo ni utoaji na uzalishaji wa mali. Mabadiliko ya mawasiliano yameruhusu mashirika ya kimataifa kusambaza utoaji na uzalishaji wa bidhaa zao katika maeneo mbalimbali duniani. Hali hii imepunguza gharama za usafirishaji sana. Bidhaa inayoundwa na kiwanda chenye hakimiliki kilichoko kule New York masafa ya mbali, inaweza kuzalishwa na kiwanda kilicho hapa Nairobi. Bila shaka umesikia kuhusu madawa ya kurefusha maisha ya wahasiriwa wa UKIMWI ambayo yanazalishwa na baadhi ya viwanda vya kutengeneza madawa humu nchini. Kiwanda chenye hakimiliki kipo jijini London.

Viwanda ambavyo vilikuwa katika mataifa tajiri kama vile Uingereza, Ufaransa, Marekani, Ujerumani na Japani sasa vimeweza kutandaza vitandabui vyake kote duniani. Utandazaji huu hufanywa kwa njia kadhaa. Kwanza, viwanda hivi huvinunua viwanda vilivyoko katika mataifa yanayostawi. Vinaweza kuingia katika **ubia** na viwanda vya mataifa wanakotaka kuhamia, Viwanda hivi vya mataifa yanayoendelea hupatana kuwa watasimamia utoaji na uzalishaji wa bidhaa fulani na kukubaliana namna yn kugawa mapato.

Utandawazi katika sekta ya uzalishaji na utoaji bidhaa umeleta manufaa kadhaa katika nchi zinazoendelea,- .Mojawapo ya haya ni kupatikana kwa nafasi za kazi. Pili, bidhaa za nchi zinazoendelea ambazo hazingeshindana na zile za mataifa yaliyoendelea sasa zimepata nafasi

ya kushindana. Halikadhalika, wateja wana nafasi ya kupata bidhaa watakayo bila kuvunjwa moyo. Iwapo bidhaa anayohitaji mteja haipatikani katika nchi, inaweza kuagizwa moja kwa moja kutoka kwa kiwanda kingine chenye uhusiano nacho. Uagizaji hauchukui muda kutokana na hali ya mawasiliano inayoweza kutegemewa na inayofikisha ujumbe bila kupoteza wakati. Fauka ya haya, wateja hupata uwanja mpana wa kuchagua wanachokihitaji.

Utandawazi umehimiza kustawi kwa mazingira ya mashindano katika utoaji na uzalishaji mali viwandani. Sasa hivi hamna nehi yenye uwezo wa kufungia bidhaa za nehi nyingine katika nilpaka yake. Kufanya hivi ni kujitia kitanzi kiuchumi. Lazima nchi zifungue masoko yao. Navyo viwanda vya kimataifa huweza kuwania masoko haya. Matokeo yake ni wateja kufaidika kwa kupata uwanja mpana wa bidhaa za kuchagua. Wateja pia hupata bidhaa za hali ya juu na kwa bei isiyo ghali kutokana na mashindano haya. **Mashindano ya kimataifa ni kama ya paka na panya na kiwanda kisichojifunga nira** vizuri, huwa kinajihatarisha. Kinaweza kujipata kimetupwa nje ya soko na kuangamia.

Manufaa rnengine ya utandawazi ni kuwa watu sasa hivi wanaweza kuwasiliana kwa urahisi na wepesi. Kwa kutumia simu, au mdahilishi, mtu anaweza kuwasiliana na mwenzake popote alipo licha ya masafa. Zaidi ya haya, utandawazi umewawezesha watu kutoka asili mbalimbali kuingiliana na **kutangamana**, Utangamano huu umeweza kuleta umoja baina ya watu kwa kutohoa hisia za ubaguzi.

Hata hivyo utandawazi umetokeza kuwa na madhara. Kwanza uchumi wa nchi nyingi umeibukia kutawaliwa na matukio ambayo hayazihusu nchi hizo moja kwa moja. Uvamizi wa kijambazi wa Septemba 11, 2000 kule Marekani uliathiri uchumi wa nchi nyingi sana. Matukio ya vita katika Mashariki ya Kati nayo yamechangia kuzorotesha uchumi wa nchi nyingi hasa zile maskini ambazo zinategemea mafuta kutoka huko ilhali vita hivyo haviwahusu sikio wala ndewe.

Athari kubwa ya utandawazi yaonekana katika sekta ya kijamii. Tamaduni nyingi za jamii katika nchi maskini zinaendelea kuvurugwa na maadili kuporomoka kutokana na ustawi wa kimawasiliano. Vijana wanaiga kutoka mataifa ya kimagharibi bila kuchuja. Si ajabu kuwa vijana wetu wanavaa mavazi **yasiyositiri** uchi wao vizuri na yasiyostahiki kwa jina la ustaarabu. Wavulana nao huzidisha kwa **kutoga** masikio na kusuka nywele usiweze kuwatofautisha na dada zao.

Maswali

1. Ipe taarifa hii anwani mwafaka. (alm1)
.....
.....
2. Kwa nini hapo awali watu walipitia opareta walipokuwa wakipiga simu? (alm1)
.....
.....
3. Eleza ubora wa mbinu za mawasiliano ya kisasa zikilinganishwa na za zamani (alm2)
.....
.....
.....
4. Mwandishi anamaanisha nini anaposema kuwa mawasiliano (alm3)
 - (i) Yamechangia pakubwa sana kufanya ulimwengu kuwa kijiji kimoja?
.....
.....
 - (ii) Viwanda vilivyokuwa katika mataifa tajiri. . . sasa vinaweza kutandaza vitandabui vyake kote duniani
.....
.....
 - (iii) Mtu anaweza kuwasiliana na mwenzake. . . licha ya masafa.
.....
.....
5. Eleza jinsi ambavyo utandawazi katika sekta ya uzalishaji na utoaji umeziathiri nchi zilizostawi. (alm2)
.....
.....
.....
6. Taja mikakati inayotumiwa na mataifa yaliyostawi kutandaza vitandabui vyao (alm2)
.....
.....
7. Fafanua maana ya mafungu haya kama yalivyotumika katika kifungu. (alm4)
 - (i) Utandaradhi
.....
.....

(ii) Kutangamana

.....
.....

(iii) Miongo.

.....
.....

(iv) Yasiyositiri

.....
.....

2. UFUPISHO (ALAMA 15)

Vipindi mbalimbali vya historia vimeshuhudia kuibuka kwa magonjwa ya ajabu.

Magonja hayo yamewahangaisha watu na kuzishughulisha bongo za wanasayansi na madaktari katika kutafuta tiba. Magonjwa kama vile tauni, kifua kikuu, homa ya matumbo na ndui ni baadhi ya yale yaliyotisha saria nyakati fulani za histori ya binadamu. Magonjwa haya yaliwauwa maelfu ya watu na kutibua mifumo na taratibu za maisha ya watu.

Hata hivyo magonjwa hayo yaliweza kuchunguzwa na kutafutiwa tiba kabla ya kumaliza kabisa kizazi cha binadamu. Lakini hii baada ya kuwasukuma maelfu ya watu kaburini. Ulimwengu wa sasa unashuhudia janga jingine la maradhi sugu ya Ukimwi. Neno “UKIMWI” lilitolewa kutokana na athari za ugonjwa huo mwilini. Neno “UKIMWI” humanisha Ukosefu wa kinga mwilini, ambapo herufi za kwanza za maneno matatu ziliunganishwa pamoja na kuunda neno hilo. Ugonjwa huu ambao tayari umewaua mamilioni ya watu kote ulimwenguni unazidi kuenea kwa kasi, mfano wa moto katika kichaka. Kutokana na kasi yake ya kuua watu, ugonjwa wa UKIMWI umepewa majina kama vile ‘umeme’ na pie ‘ugonjwa wa vijana’. Watu wengi wanaoambukizwa virusi vya UKIMWI ni wale walio na miaka kati ya 15 hadi 49. Kundi hili kwa kweli ndilo linalohesabiwa kuwa na nguvu za kutunza jamii kwa njia nyingi. Iwapo wengi katika kundi hili watakumbwa na maradhi haya, watasalia wakongwe na watoto wasioweza kujimudu.

Nchini Kenya, UKIMWI uligunduliwa kwa mara ya kwanza mnamo mwaka wa 1984. Kufika mwezi wa Juni 1996, inakisiwa kuwa ugonjwa huu ulikuwa umewaua watu wapatao 65,647 nchini. Hivi sasa, inasemekana kuwa takriban watu zaidi ya 500 hufa kila siku nchini Kenya kutokana na janga hili. Aidha, imethibitishwa kwamba takriban watu milioni mbili u nusu tayari watapoteza maisha yao kutkana na kuambukiza virusi vya ugonjwa huu humu nchini. Maradhi haya sasa yamekuwa janga la kitaifa.

- (e) Andika katika usemi wa taarifa. (alm2)
Je, tutazuru Mombasa lini? Aboi aliwauliza wanafunzi.
.....
.....
- (f) Ainisha vielezi namna katika sentensi ifuatayo. (alm3)
Walikimbia haraka sana wakilia kwikwikwi.
.....
.....
- (g) Andika katika ukubwa wingi. (alm3)
Mwanamume huyu ana ng'mbe mmoja na mbwa.
.....
.....
- (h) Tumia vinyume vya maneno yaliyopigiwa mistari katika sentensi ifuatayo. (alm2)
.....
.....
- (i) Tumia kihusishi 'katika' kwenye sentensi kuonyesha:
(i) Mahali
.....
.....
(ii) Wakati
.....
.....
- (j) Changanua kwa njia matawi. (alm4)
Mapambo yaliyonunuliwa na Bakari ni ya Pakistan.
.....
.....
.....
- (k) Kando na kuonyesha king'ong'o hafa toa mfano mwingine wa matumizi ya ritifaa. (alm1)
.....
.....
- (l) Andika sentensi hii katika kauli ya kutendeanana.
Farida alimlea mtoto wa Farizana naye Farizana akamlea mtoto wa Farida.
.....
.....

- (m) Yakinisha. (alm2)
 Msiposoma kwa bidii, hamtafanya vizuri katika mtihani.

- (n) Tunga sentensi tatu ukitumia neno harka kama;
 (i) Nomino

 (ii) Kielezi

 (iii) Kitenzi

- (o) Toa maana mbili zinazodhihirika katika sentensi hii. (alm2)
 Yeye ndiye mwalimu pekee wa Kiswahili.

- (p) Andika sentensi ifuatayo upya ukizingatia maagizo ya mabanoni. (alm2)
 Wanafunzi wote walipita mtihani isipokuwa mmoja. (Anza Hakuna ila....)

- (q) Tumia kitenzi 'vuka' kutunga sentensi katika hali ya kuamrisha. (alm1)

- (r) Andika sentensi katika hali isyodhihirika. (alm1)
 Aliimba akioga.

- (s) Tunga sentensi moja kuonyesha tofauti kati ya vitate vifuatavyo. (alm2)
 (i) Sabuni

 (ii) Zabuni

